

Professor: Lov om aktiv dødshjælp har ændret moralen i Holland

Etikeren Theo Boer har evalueret op mod 4000 tilfælde af aktiv dødshjælp i Holland. Gennem de seneste år har han observeret, hvordan læger og kontrolorganer har bidraget til et skred i lovens rammer

KASPER SCHLIE
SKRIVER FRA HOLLAND
udland@k.dk

For få år siden fik en velhavende mand et slagtilfælde, hvorefter han blev indlagt på et plejehjem i Holland. Den indflydelsesrige mand var vant til at blive behandlet med stor respekt, men nu måtte han finde sig i at blive nægtet adgang til noget så simpelt som en middagslur. Da han bad personalet om at få lov til at se et nyhedsprogram klokken 23, blev han afvist med beskeden om, at det var et ubelejligt tidspunkt for aftenvagten.

Kombinationen af mandens fysiske tilstand, stærke karakter og plejehjemmets stramme regler betød, at han mistede lysten til livet. Mandens læge argumenterede med held for, at der var tale om "ubærlige lidelser", hvorefter der blev ydet aktiv døds-hjælp.

"Lægen skulle have stillet flere spørgsmål til, hvordan plejehjemmet behandlede patienten. Kunne han ikke have anvendt nogle af sine egne penge på et bedre plejehjem? Efter min mening giver nogle læger op for hurtigt," siger Theo Boer, professor i værdietik ved Det Teologiske Universitet i Kampen i Holland.

Det er sager som denne, der har bidraget til, at den hollandske teolog i stigende grad forholder sig kritisk til, hvordan læger, patienter og kontrolorganer omgås landets lov om eutanasi, aktiv dødshjælp.

"Gennem de seneste år er jeg i stigende grad blevet skeptisk over for, hvorvidt det overhovedet er hensigtsmæssigt at lovgive om aktiv dødshjælp, som vi har gjort det her i Holland. Hvor døds-hjælp tidligere var en undtagelse, er det nu for en betydelig del af befolkningen blevet en acceptabel mulighed," siger Boer.

Fra 2004 til 2008 steg det årlige antal af hollændere, der modtog aktiv dødshjælp, fra 1800 til 2331. I 2013 var tallet steget til 4829. Ifølge Theo Boer er der to hovedforklaringer på den kraftige stigning, som efter hans mening afspejler en glidebane.

"Blandt patienter med kræft i den terminale fase er det blevet mere alment accepteret at anmode om aktiv dødshjælp, men det er den relativt større stigning inden for andre patientgrupper, der bekymrer mig mest. Indtil 2009 var eutanasi nærmest uhørt inden for psykiatrien. Fra 2012 til 2013 så vi en tre-

▲ I 2004 var antallet af hollændere, der modtog aktiv dødshjælp, 1800. I 2013 var tallet steget til 4829 mennesker. Ifølge teologen Theo Boer, der i 10 år var med til at evaluere brugen af aktiv dødshjælp i Holland, er udviklingen en glidebane. – Modelfoto: Roos Koole/ANP/Scanpix.

Vi har været noget naive i vores antagelse om, at legaliseringen af en eksisterende praksis ville betyde, at praksissen ikke ville ændre sig med tiden. For mange tilhængere af aktiv dødshjælp er den første lovgivning blot et springbræt mod mere.

THEO BOER, TEOLOG OG PROFESSOR I VÆRDIETIK

dobling af psykiatriske patienter, der modtog aktiv dødshjælp. I gruppen af demente skete der en fordobling i samme periode, og følelsen af at være 'mæt af dage' blev også en gyldig årsag. Herudover begyndte vi at se tilfælde af såkaldt duo-eutanasi, hvor et par modtager aktiv dødshjælp på samme tid – for eksempel hvis konen er dødeligt syg, og manden ikke kan leve med tanken om den meningsløshed og ensomhed, der vil fylde ham på et plejehjem."

Theo Boer peger på, at oprettelsen af en særlig døds-hjælpsklinik i 2012 har bidraget til stigningen, da klinikken assisterer hundredvis af patienter, hvis egne læger af forskellige årsager har afvist et ønske om eutanasi.

Disse nye grupper udgør stadig blot 20 procent af dem,

der modtager aktiv døds-hjælp, men ifølge Theo Boer vil denne andel stige yderligere i de kommende år.

"Aktiv dødshjælp er på vej til at blive ordinær medicinsk praksis i Holland. Eutanasi plejede at være undtagelsen, men for mange er det i stedet blevet undtagelsen at møde en læge, der nægter eutanasi, og dét er, hvad jeg kalder en glidebane. I bagklogskabens lys spørger mange hollændere: Hvorfor var vi ikke mere kritiske?," siger Theo Boer.

Da Hollands politikere, jurister og læger udformede loven om eutanasi i årene op til 2002, kom den til at indeholde relativt åbne formuleringer; den specificerede eksempelvis ikke præcist, hvilke årsager til "ubærlige lidelser", der faldt inden for lovens rammer. Men for samfundet

LOVEN OM AKTIV DØDSHJÆLP I HOLLAND

Loven blev indført i 2002 og stiller seks krav til en læge, der er blevet anmodet om at yde aktiv dødshjælp:

- **Patientens ønske** om dødshjælp er frivilligt og velovervej.
- **Patienten oplever**, hvad der kan karakteriseres som ubærlige og permanente lidelser.
- **Patienten forstår** sygdommens behandlingsmuligheder.
- **Patient og læge** er enige om, at der ikke er alternative behandlinger til rådighed.
- **Yderligere en læge** har vurderet, at kriterierne er opfyldte.
- **Dødshjælpen** er udført med omhu.

var referencerammen klar: Det var uhelbredelige patienter med stærke smerter som følge af for eksempel kræft og aids, debatten kredsede om.

"Derfor var lægerne meget konservative i begyndelsen, hvor de ikke ville gå meget længere end til at yde aktiv dødshjælp til patienter, der led uhelbredeligt af kræft. Og evalueringskommissionerne var lige så tøvende i forhold til at godkende sager, der rakte ud over kræfttilfælde," siger Theo Boer.

"En af grundene til, at aktiv dødshjælp blev tilladt i Holland, var, at et antal læger opererede inden for en gråzone, hvor de allerede ydede dødshjælp gennem brugen af smertestillende midler – det sker også i Frankrig, Spanien, Danmark – alle steder. Men i Holland blev denne praksis

gjort transparent og kontrolleret. Måske som en konsekvens af vores calvinistiske etik, der insisterer på ærlighed og gennemsigtighed. Og i bagklogskabens lys var den gamle praksis måske ikke så dårlig. Ingen læge ville overlade en patient til store lidelser uden at gøre noget," konstaterer han.

Som en del af loven om eutanasi har Holland også indført evalueringskommissioner, der skal gennemgå alle tilladelser til dødshjælp. Theo Boer mener, at kommissionerne er yderst nødvendige, fordi landets eutanasilov er så åben for vidtgående fortolkninger, som tilfældet er, men han er også skeptisk over for, om kommissionerne selv er begyndt at tage for let på muligheden for aktiv dødshjælp.

"En del af min kritik består

i, at kommissionerne har åbnet portene på vid gab, og til en vis grad er jeg selv medansvarlig. Vi har godkendt tilfælde, der var i gråzonen, uden at være tilstrækkeligt bevidste om, at vores godkendelser ville skabe en ny retspraksis for de kommende årtier. Jeg tror, at vi skulle have søgt råd hos en dommer. For når evalueringskommissionen træffer en beslutning om godkendelse, får vores afgørelse samme status som en dom ved Højesteret. Ingen kan udfordre eller omgøre dens beslutninger, hvilket ikke er så demokratisk, når der er tale om en magtfuld institution," siger han.

På spørgsmålet om, hvad det danske Folketing bør lære af Holland, hvis danske politikere på et tidspunkt i fremtiden ønsker at legalisere aktiv dødshjælp, fremhæver Theo Boer tre mulige faldgruber:

"For det første vil jeg foreslå, at loven bliver krystalklar, med hensyn til hvilke patientgrupper der kan komme i betragtning, eksempelvis terminale patienter. Det ville være dårligt nyt for nogle psykiatriske patienter, men konsekvenserne af en lov, der er for progressiv, er for risikable. 'Ubærlig lidelse' som kriterium er for åbent. For hvordan kan man som læge sige: 'Dine lidelser er ikke ubærlige'? Med utvetydige kriterier ville evalueringskommissio-

Theo Boer

HVEM

► **Theo Boer er 54 år** og er uddannet teolog ved universiteterne i Utrecht, Holland, og Uppsala, Sverige. Han er professor i værdietik ved Det Teologiske Universitet i Kampen og underviser i etik ved Det Protestantiske Teologiske Universitet i Groningen. Boer har udgivet en række akademiske artikler, der diskuterer de etiske aspekter ved aktiv dødshjælp. Theo Boer er medlem af den protestantiske kirke i Holland og bor med sin familie uden for universitetsbyen Utrecht.

HVAD

► **Ved siden af sit arbejde** ved universitetet var Theo Boer fra 2005 til 2014 medlem af en af de fem hollandske evalueringskommissioner for aktiv dødshjælp. Kommissionerne består af en læge, en etikker og en jurist og har som hovedopgave at kontrollere, om landets læger overholder lovens kriterier for udførelsen af aktiv dødshjælp. I sine ni år i kommissionen vurderede Boer op mod 4000 tilfælde. Næsten tre fjerdedele af kommissionernes sager handler om patienter, der lider af uhelbredelig kræft, men i stigende grad evaluerer de også tilfælde, hvor patienterne har lidelser som demens, skizofreni eller depression.

HVORFOR

► **Siden lovgivningen af aktiv dødshjælp i 2002** har Hollands evalueringskommissioner blot erklæret ganske få af de cirka 25.000 udførelser af aktiv dødshjælp for "utilstrækkelige" i forhold til kriterierne. Af godt 4800 tilfælde i 2013, modtog kun 5 kritik. I løbet af sin tid i evalueringskommissionen nåede Theo Boer gradvist frem til det synspunkt, at loven er formuleret for bredt og har ført landet ud på en etisk glidebane.

ner blive mindre magtfulde og have brug for etikere som mig selv. Men hvis Danmark også vil indføre kontrolorganer, bør man sprede magten, så én gruppe ikke får evnen til at danne retspraksis," lyder det første råd.

Theo Boers andet råd er at forpligte patienten og lægen til at konsultere en ekspert i palliativ behandling, så alle involverede bliver fuldt bevidste om de medicinske alternativer.

"Muligheden for aktiv dødshjælp kan somme tider forhindre lægen og patienten i seriøst at overveje andre mulige behandlinger. For stadig flere mennesker er eutanasi den mest simple og kontrollerede mulighed. For så ved du, at på tirsdag klokken 20.05 vil du være død. Med palliativ behandling er afslutningen på behandlingen mere uforudsigelig," siger Theo Boer.

Hans tredje råd er, at en eventuel lov bør kræve, at patienten er ved fuld bevidsthed, når dødshjælpen udføres.

"I Holland siger loven, at eutanasi kan ske på fore-

spørgsel fra patienten – for eksempel for år tilbage. Det åbner døren for, at eutanasi kan udføres på patienter i koma eller med fremskreden demens," siger han.

Theo Boer fremhæver, at man skal være bevidst om, at en lov om eutanasi ikke blot er et resultat af en ændring i moralen. Det er også begyndelsen på en ny moral.

"Vi har været noget naive i vores antagelse om, at legaliseringen af en eksisterende praksis ville betyde, at praksissen ikke ville ændre sig med tiden. For mange tilhængere af aktiv dødshjælp er den første lovgivning blot et springbræt mod mere. Det er en glidebane, og glidebaner er fine, hvis du holder af at stå på ski. Men selv skiløbere vil gerne have garanti for, at de ikke falder ned i afgrunden. Så hvis Danmark ønsker en lov om eutanasi, skal I sørge for, at detaljerede sikkerhedsvern er på plads. Ellers kan aktiv dødshjælp hurtigt blive patientens ret og lægens pligt," siger hollænderen.

LEDER SIDE 12

Verdens fattigste præsident takker af

Uruguays afgående præsident, José Mujica, er blevet et globalt ikon. Hans ydmyge livsstil fascinerer, og han har gjort hash lovlig

portræt

EBBE FISCHER
SKRIVER FRA MONTEVIDEO
udland@k.dk

"Mujica er revolutionær. Det har han altid været."

Den unge, krøllhårede mand kigger op fra sin plads bag disken. Vi sidder i butikken Urugrow, der specialiserer sig i cannabis – i dag et lovligt stof i Uruguay i kraft af den 79-årige José Mujica, Uruguays præsident siden 2010.

Implementeringen af loven trækker ganske vist ud, siden salget skal reguleres af staten, men lovtilltaget er alligevel en revolution: Uruguay er det første land i verden, der lovgiver verdens mest ud-

bredte illegale rusmiddel. José Mujica udtalte i forbindelse med lovgivningen, at han vil redde statens evne til at eksperimentere. Og han tilføjede, at det eneste, han er sikker på, er, at den nuværende narkokrige er en fejltagelse.

"Jeg er ikke specielt interesseret i politik, men Mujica er noget specielt," siger Juan Palece, mens han ruller en joint.

Hans butik må ikke sælge cannabisfrø, så de forærer dem i stedet væk og tjener dernæst penge på gødningsprodukter. De ligger i stabler på gulvet.

Uruguays præsident siden 2010 er blevet en global kultfigur, og det skyldes ikke kun

hans projekt for fri hash. Det skyldes også, at han har gjort Uruguay til et land, hvor abort er lovligt – det første i Sydamerika.

Og så er der hans baggrund. José Mujica var med i den marxistiske oprørsgruppe Tupamaros, der i 1969 erobrede en forstad til Montevideo, landets hovedstad, i et væbnet fremstød. Siden blev de slået tilbage af datidens autoritære præsident, Jorge Pacheco Areco, der satte forfatningen ud af kraft og gik benhårdt efter de revolutionære kommunister.

José Mujica røg i fængsel og blev tortureret. Han flygtede ved flere lejligheder, blandt andet ved at grave en lang tunnel ud i friheden, men hver gang blev han fanget

igen. I alt tilbragte han 13 år bag tremmer, inden han fik amnesti i 1985. Ni år efter blev han valgt ind i parlamentet.

Historien er en film værdig,

◀ **Præsident José Mujicas ydmyge livsstil står i skarp kontrast til stilen blandt Sydamerikas øvrige ledere.** – Foto: Daniel Caselli/AFP/Scanpix.

hans adfærd står i skarp kontrast til regionens øvrige ledere, som typisk vælter sig i luksus.

José Mujica er ikke længere revolutionær marxist. Han accepterer markedet, men opfordrer til mådehold. Spørgsmålet er, om det er hans fortjeneste, at Uruguay har oplevet økonomisk vækst.

Jeppé Vestergaard Frandsen er tidligere chef for Mærsk i Uruguay og Argentina og nu selvstændig ejendomsinvestor med bopæl i Montevideo. Han er kritisk. "Jeg synes, der er en overdreven dyrkelse af Mujica. Det er ting, der er nemme at skrive om, og han har redet på en bølge med høje priser

på råvarer, og så er det jo nemt at tilfredsstille arbejderklassen. Mujica har styrket fagforeningerne, og jeg er bestemt ikke sikker på, at han har været god for Uruguays konkurrenceevne," siger Jeppé Vestergaard Frandsen.

Han bakkes op af advokat Marcelo Marchesano, som er specialist i selskabsret.

"Uruguays vækst skal ses i lyset af, at Argentina – lige på den anden side af Rio de La Plata-floden – har lukket sig om sig selv. De udenlandske investorer ser sig om efter andre græsgange, og Uruguay er et seriøst alternativ," siger han og tilføjer, at Mujica har øget antallet af offentligt ansatte og styrket en i forvejen tung offentlig sektor, hvilket

har medført højere inflation. Tilbage i butikken Urugrow har Juan Palece rullet sin joint. Det tog lang tid. Først skal planten renses, inden de fine krystaller majsommeligt flikkes sammen til en minicigaret. Den tynde mand går ud på gaden og ryger.

Juan tager et dybt hiv, og vi kan se gløden lyse op for enden af det hvide papir. Han holder røgen nede i lungerne et øjeblik og puster langsomt det hele ud igen, mens to betjente slentrer forbi.

"Jeg er lidt ligeglad med ideologier. For mig handler det om, hvordan man lever. Mujica er mentalt meget rolig. Han bekymrer sig ikke så meget. Han har det, han skal bruge – det nødvendige. Og det nyder han."